

De balans van minimum inkomensbescherming in Frankrijk en België

Sarah Marchal

Januari 2019

B E R I C H T E N

CENTRUM VOOR SOCIAAL BELEID HERMAN DELEECK
UNIVERSITEIT ANTWERPEN - Stads-campus

<http://www.centrumvoorsociaalbeleid.be>

D/2019/6104/01

Inhoudsopgave

Inleiding.....	3
Een veelheid aan verklaringen	3
Onze cijfers.....	5
De balans van minimuminkomensbescherming voor werkenden en niet-werkenden in Frankrijk.....	6
Discussie: de verschillende stukken van de puzzel.....	15
Conclusie	17
Referenties	18

Inleiding

Aanvankelijk ontstaan als protest tegen de verhoging van de accijnzen op brandstof, groeiden de bekommernissen van de gele hesjes snel aan tot meer algemene eisen rond het beschermen van hun koopkracht, het garanderen van een rechtvaardigere samenleving en het vergroten van de inspraak van burgers in het beleid (France bleu, 2018; FranceSoir, 2018; Journal du dimanche, 2018). Meer precieze eisen lopen sterk uiteen, en het is niet steeds duidelijk of de precieze geformuleerde bekommernissen gedragen worden door de volledige beweging. Duidelijk is wel dat er een diepe onvrede aan de basis van de beweging zit.

Een veelheid aan verklaringen

Er worden verschillende verklaringen voor deze onvrede gegeven. In Le Monde analyseert socioloog Alexis Spire dat de gele hesjes zijn ontstaan in kleinere dorpen en steden, die de laatste jaren een gestage afbouw van sociale voorzieningen hebben meegemaakt. Volgens Spire zorgt deze geobserveerde discrepantie tussen betaalde bijdragen en belastingen ten opzichte van de verminderde kwaliteit van openbare diensten die men in ruil krijgt in belangrijke mate voor de onvrede (Le Monde, 2018).

Een andere verklaring neemt de uitlatingen van de gele hesjes at face value: de algemene stijging van de levensduurte, en de brandstofprijzen in het bijzonder. De geharmoniseerde consumptieprijsindices gepubliceerd op Eurostat tonen inderdaad een stijging van de levensduurte, maar die lijkt in Frankrijk niet buitensporig. Ook voor de brandstofprijzen tekenen de cijfers een stijging op, na een eerdere piek in 2012 (Eurostat, 2019). Een belangrijk punt hierbij is dat gemiddelde stijging van de levensduurte niet voor elke groep even sterk doorweegt. Een studie van Storms and Cherenti (2013) bevestigt dat de uitgaven van mensen lager in de inkomensverdeling in het verleden sterker stegen dan de algemene prijsindex. Zij gingen ook na hoe de prijzen van producten en diensten die minimaal nodig zijn om waardig deel te nemen aan de samenleving evolueerden in verhouding tot de algemene prijzen. Ook deze bleken in het algemeen sterker te stijgen. Voor België toont Defeyt (2018, 2019) dat het met name de regelmatig terugkerende uitgaven zijn, zoals huisvesting, die bovengemiddeld zijn gestegen, net zoals brandstoffen en elektriciteit. In de mate dat mensen niet de marge hebben om te schakelen naar zuinigere of andere vormen van mobiliteit of huisvesting, zullen dergelijke prijsstijgingen hen harder treffen. Een studie naar de gele hesjes beweging in Frankrijk toont inderdaad dat een groot deel van zij die de beweging (actief of passief) steunen sterk afhankelijk zijn van hun auto. Zij wonen grotendeels in

minder goed ontsloten gebieden in Frankrijk (Fourquet & Manternach, 2018). Op basis van polls, interviews en geografische analyses besluit deze studie dat de beweging gedragen wordt door het Frankrijk van de *fins-de-mois-difficiles*: werkende mensen die op het einde van de maand moeite hebben om rond te komen.

Lelièvre and Rémila (2018) onderzochten op basis van cijfers van de INSEE (Institut National de la statistique et des études économiques) of de druk op de laagste inkomens in Frankrijk inderdaad disproportioneel is gestegen. Voor deze analyse maken ze onderscheid tussen het netto beschikbaar inkomen, dus inkomen na belastingen en uitkeringen, en het vrij besteedbaar inkomen, het inkomen na vaste kosten. Met deze vaste kosten worden contracten bedoeld die moeilijk te heronderhandelen zijn op korte termijn, zoals de huur of hypotheek, verzekeringen, elektriciteit, gas en communicatie, de ziekteverzekering enzoverder. Het aandeel van deze facturen in het netto beschikbaar inkomen is sinds de jaren '60 2,5 keer zo groot geworden, en bedraagt nu 30% van het inkomen. Het aandeel van het inkomen dat vrij te besteden is, aan zaken als voeding, transport en ontspanning, is dus gedaald. Het is duidelijk dat het moeilijk is om op korte termijn sterk te besparen op transport en voeding, zeker als er weinig alternatieven (in casu openbaar vervoer) zijn. Bovendien gaat achter het gemiddelde van 30% zeer veel variatie schuil. Voor personen onder de armoedegrens gaat het om 60% van het beschikbaar inkomen. Wanneer men dan nog de uitgaven aan voeding uitsluit, wordt het budget dat naar transport, ontspanning, kleding en andere zaken kan gaan voor sommige groepen wel heel klein. Voor het eerste inkomensdeciël gaat het slechts om een vrij te besteden bedrag van gemiddeld 180 euro per maand.

Andere – eerder internationale - commentatoren houden zich dan weer bezig met de vraag “waarom in Frankrijk”. Verklaringen variëren van het grotere ongenoegen van de middenklasse in Frankrijk, de centralisering in Parijs tot en met de organisatiekracht van de middenklasse, die in Frankrijk (nog?) zeer groot is (Marx, 2018).

Tegen deze achtergrond, zonder de bedoeling te hebben om een antwoord te geven op de vraag naar het waarom van de gele hesjes in Frankrijk, willen we in dit bericht een aantal elementen toevoegen om het fenomeen te contextualiseren. We grijpen hiervoor terug naar een analyse die we eerder maakten voor de lage inkomens in Europa (Cantillon, Marchal, & Luigjes, forthcoming), waarbij we de beleidskeuzes rond minimuminkomensbescherming voor werkenden en niet-werkenden, en de rol van de overheid daarin, in kaart brachten. Anders dan de analyse van Lelièvre en Remila, gaan onze cijfers over het netto beschikbaar inkomen. We hebben geen informatie over de uitgaven. We maken van deze

gelegenheid gebruik om op de geselecteerde indicatoren de situatie in Frankrijk met die in België te vergelijken.

Onze cijfers

We tonen in dit bericht de adequaatheid van de minimaal gegarandeerde inkomens voor werkende en niet-werkende gezinnen in Frankrijk en België. We doen dit op basis van typegezinnen: fictieve gezinnen met een aantal algemeen gedefinieerde kenmerken. Voor deze gezinnen berekenen we, aan de hand van het Europese simulatiemodel EUROMOD, het netto beschikbare inkomen dat door de heersende regelgeving (vb. rond minimumlonen) en door het uitkerings- en belastingstelsel gegarandeerd wordt (Hufkens, Goedemé, Gasior, & Leventi, 2018). Op deze manier krijgen we een idee van de hoogte van het inkomen waar gezinnen in een specifieke situatie in principe beroep op kunnen doen. Er vallen een aantal kanttekeningen bij deze methode te plaatsen. Zo gaat deze uit van een best-case scenario, waarbij gezinnen er in slagen aanvragen in te dienen voor alle uitkeringen waar ze recht op hebben. Bovendien nemen we het maandelijks gemiddelde van een jaarinkomen, terwijl sommige inkomens, zoals teruggaven van de belastingen of vakantiegeld, geen constante inkomensstroom vormen.

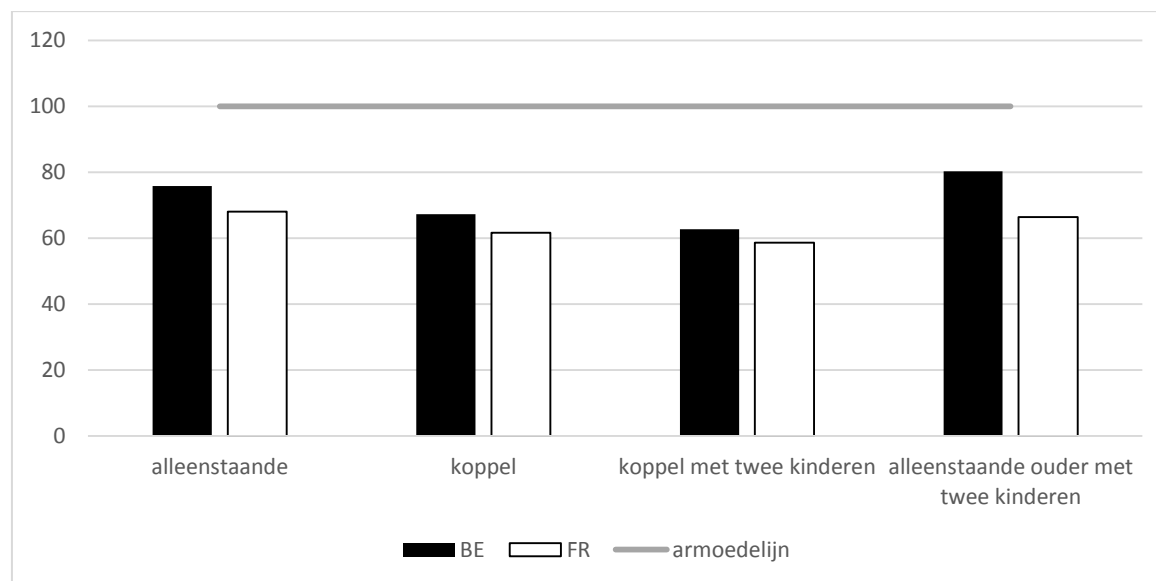
In dit bericht focussen we op de situatie voor een alleenstaande van 35 jaar die voltijds werkt aan een minimumloon, en voor een alleenstaande ouder van 35 jaar met twee kinderen van 7 en 14. Ook zij werkt voltijds aan het minimumloon. Ze doet geen beroep op betaalde kinderopvang voor haar kinderen. Beide gezinnen zijn huurders. Ter referentie tonen we ook de situatie van eenverdienerskoppels, waarbij beide partners 35 jaar zijn, al dan niet met twee kinderen. Het gaat telkens om een minimaal gegarandeerde situatie. Dit wil zeggen dat we ervan uitgaan dat de gezinnen geen spaargeld hebben of andere inkomsten, en dat ze onvoldoende rechten hebben opgebouwd in de sociale zekerheid. De precieze kenmerken van deze gezinnen worden besproken in Marchal, Siöland en Goedemé (2018). De ruwe data zijn beschikbaar in de MIPI HHoT indicators databank (voorgesteld in Marchal et al., 2018).

De balans van minimuminkomensbescherming voor werkenden en niet-werkenden in Frankrijk en België

Niet-werkenden kunnen in Frankrijk beroep doen op de *rSa*, de *revenu de sécurité active*. In België gaat het om het leefloon. Zoals in andere Europese landen is dit minimuminkomen middelengetoetst, en afhankelijk van inspanningen om te zoeken naar werk.

In figuur 1 tonen we de hoogte van de *rSa*, rekening houdend met andere voordelen die gecombineerd kunnen worden, zoals de huursubsidie, voor vier verschillende gezinstypes in 2017, relatief ten opzichte van de Europese armoederisicolijn. De Europese armoederisicolijn bedraagt 60% van het nationaal mediaan equivalent huishoudinkomen, wat in Frankrijk in 2016 1103.83 euro was voor een alleenstaande. Voor de vergelijking in figuur 1 hebben we dit bedrag verhoogd in lijn met de inflatie in 2016 – 2017. In België bedraagt de armoedelijn voor een alleenstaande 1139.17 euro in 2016. Voor andere gezinstypes wordt dit bedrag verhoogd met een factor die de hogere noden en de schaalvoordelen in grotere gezinnen tegen elkaar afweegt. In lijn met de Europese definitie gebruiken we hiervoor de gemodificeerde OESO equivalentieschalen, die een factor 0.5 toekennen aan een extra persoon ouder dan 14 jaar in een gezin, en een factor 0.3 aan jongere kinderen. Onderzoek heeft aangetoond dat de grens van 60% van het mediaan equivalent inkomen wel degelijk een realiteit van een minimale levensstandaard weerspiegelt, althans voor de meer welvarende West-Europese landen (Goedemé et al., forthcoming).

Figuur 1. Netto beschikbaar inkomen voor *rSa* en leefloongerechtigden ten opzichte van de armoedelijn, 2017

Bron: MIPI-HHoT (zie Marchal et al., 2018), armoederisicolijnen en geharmoniseerde consumptieprijsindices gedownload van Eurostat (2019)

Ook al doet België het beter dan Frankrijk wat betreft het garanderen van een minimaal bijstandsinkomen, figuur 1 toont duidelijk dat geen van beide landen er in slagen de minimale uitkeringen tot in de buurt van de armoedelijn te brengen.

Voor werkenden ligt dat anders. In figuur 2 tonen we het bruto (de witte balken) en het netto gezinsinkomen (de witte ruitjes) relatief ten opzichte van de armoedelijn voor verschillende gezinstypes. Het bruto gezinsinkomen bestaat telkens uit één bruto minimumloon, dit wil zeggen het minimumloon voor inkomensbelastingen en sociale zekerheidsbijdragen. We veronderstellen in elk gezin immers slechts één werknemer, die voltijds werkt voor een minimumloon. Het netto gezinsinkomen houdt rekening met het netto loon (na inkomensbelastingen en sociale zekerheidsbijdragen), en met aanvullende uitkeringen waar het typegezin voor in aanmerking komt. We tonen in figuur 2 bovendien ook de hoogte van deze belastingen, bijdragen en aanvullende uitkeringen ten opzichte van de armoedelijn.

In Frankrijk worden werkenden voornamelijk beschermd door het minimumloon, de *smic (Salaire minimum interprofessionnel de croissance)*. Dit minimumloon volstaat voor een alleenstaande ruimschoots om te beschermen tegen het risico op armoede. Belastingen en sociale zekerheidsbijdragen hebben echter een vrij aanzienlijke impact op de adequaatheid van het netto minimumloon voor een alleenstaande. Deze verlagen het bruto minimumloon van 133% van de armoederisicolijn voor een alleenstaande met 29 procentpunten. Dankzij de huursubsidie en de prime d'activité bedraagt het uiteindelijke netto inkomen voor deze voltijds werkende alleenstaande uiteindelijk toch nog zo'n 117% van de armoederisicolijn.

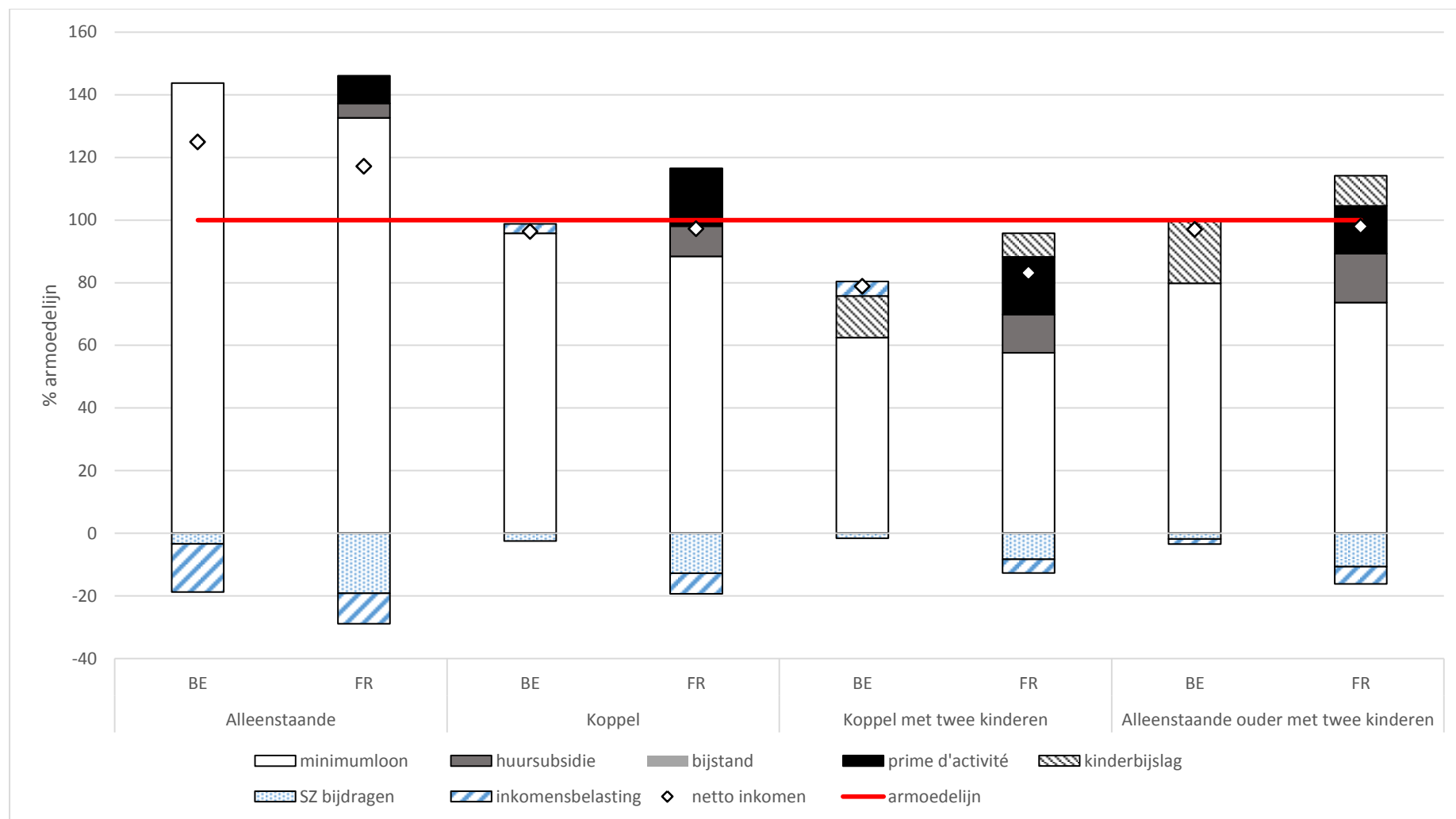
Voor de andere gezinstypes volstaat de smic an sich niet. Bovendien betalen ook deze gezinstypes nog vrij aanzienlijke bijdragen en belastingen. Nochtans komen deze gezinnen in aanmerking voor verschillende aanvullende uitkeringen, in het bijzonder de prime d'activité, een huursubsidie en kinderbijslag. Met name voor het derde gezinstype, een koppel met twee kinderen, met slechts één werkende volwassene, blijft de kloof met de armoederisicolijn groot. (Merk op dat deze berekeningen een "best case" scenario tonen, waarin gezinnen weet hebben van de verschillende uitkeringen en die ook allemaal aanvragen en toegekend krijgen. Dit is niet vanzelfsprekend, sommige uitkeringen kampen met een hoge niet-opname (ook gekend als non-take-up). De voorloper van de prime d'activité, de rSa activité, kende bijvoorbeeld een grote non-take-up graad. De prime d'activité, die werd ingevoerd in 2016, heeft in mindere mate te kampen met non-take-up, 70% van de rechthebbenden zou de uitkering ook effectief ontvangen.) Ook in België volstaat een voltijds minimumloon niet om in te staan voor de

noden van gezinnen bestaande uit meerdere personen. Een aantal maatregelen verkleinen de kloof met de armoedelij, maar slagen er niet in die volledig uit te wissen. Het gaat dan om de werkbonus, het kindergeld en de progressieve inkomensbelastingen. Let wel, deze berekeningen zijn op basis van de regelgeving in 2017, en reflecteren dus nog de oude kinderbijslagbedragen en toekenningsregels.

Al bij al lijkt de situatie, in termen van netto beschikbaar inkomen, vrij gelijkaardig in België en Frankrijk. Een belangrijk verschil schuilt evenwel in de aard van de extra maatregelen die de overheid garandeert. In België gaat het om vrij “automatische” aanvullingen op het inkomen, via de personenbelasting, de sociale zekerheidsbijdragen of de kinderbijslag. Inderdaad betalen drie van de vier geselecteerde gezinstypes in België quasi geen sociale zekerheidsbijdragen of inkomensbelastingen (zie figuur 2). In Frankrijk veronderstelt de ontvangst van de huursubsidie en de prime d’activité daarentegen het opstarten van aanvragen door de rechthebbenden. Deze procedures werden – zeker voor de prime d’activité – in recente jaren wel vergemakkelijkt.

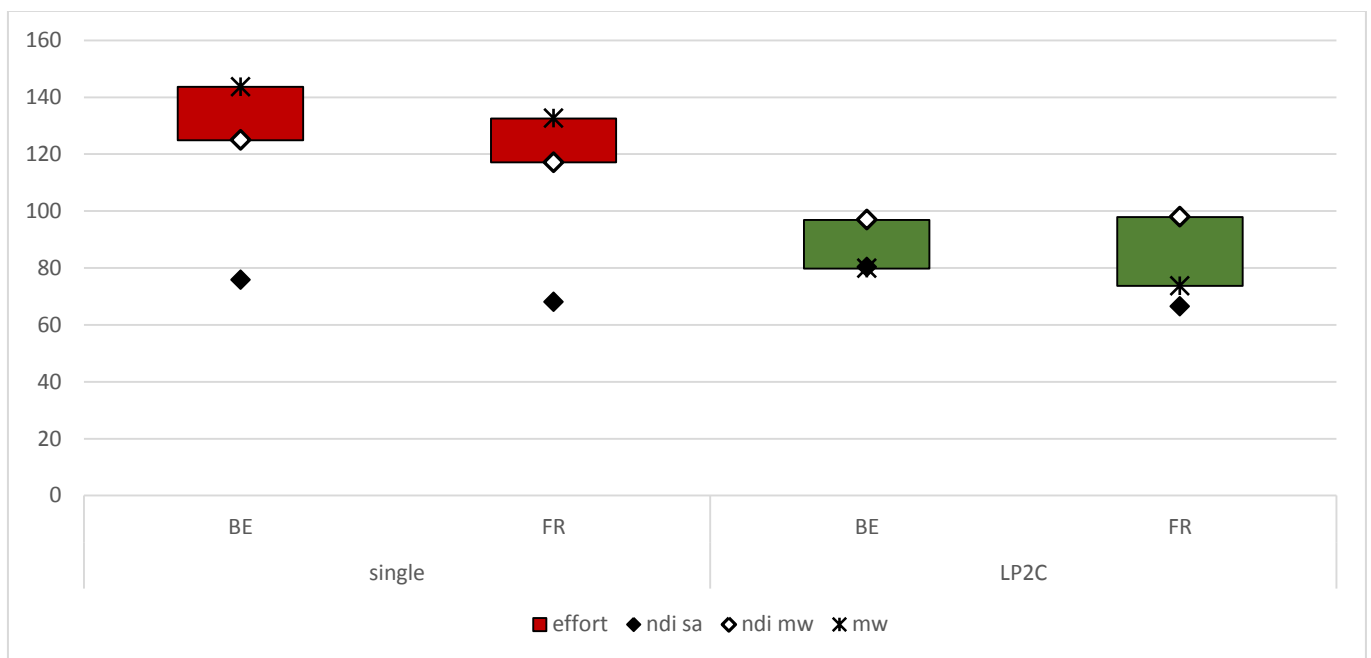
Figuur 2. Netto minimum inkomen en inkomenscomponenten voor werkenden, 2017

Bron: MIPI-HHoT (zie Marchal et al., 2018), armoedelijnen en geharmoniseerde consumptieprijsindices gedownload van Eurostat (2019)

Wanneer we de informatie uit figuur 1 en 2 samenvoegen in lijn met eerder werk (zie Cantillon, Marchal en Luigjes, forthcoming), wordt het vrij gelijkaardige beeld voor Frankrijk en België bevestigd (zie figuur 3). De inadequate bijstandsuitkeringen en de toereikende minima voor werkende alleenstaanden zorgen voor vrij grote financiële incentieven voor alleenstaanden. Netto belastingen (inkomensbelastingen en sociale zekerheidsbijdragen, gecorrigeerd voor de uitkeringen waarop de alleenstaande recht heeft) bedragen in Frankrijk samen zo'n 15% van de armoedelijn voor alleenstaanden die voltijds werken aan het minimumloon, wat neerkomt op een directe belastingvoet van zo'n 12%. In België gaat het om gelijkaardige percentages.

Figuur 3. Balans van minimuminkomensbescherming voor werkenden en niet-werkenden in België en Frankrijk, 2017

Noot: LP2C: alleenstaande ouder met 2 kinderen; effort: netto overheidsingrijpen (verschil tussen brutoloon en netto huishoudinkomen); ndi sa: netto beschikbaar inkomen aan bijstand; ndi mw: netto beschikbaar inkomen aan minimumloon; mw: bruto minimumloon.

Bron: MIPI-HHoT (zie Marchal et al., 2018), armoedelijnen en geharmoniseerde consumptieprijsindices gedownload van Eurostat (2019)

Een alleenstaande ouder met twee kinderen slaagt er niet in om aan het risico op armoede te ontsnappen, zelfs niet als hij of zij voltijds werkt (zij het aan een minimumloon). Toch is er in Frankrijk nog steeds een financiële incentive van zo'n 31% van de armoedelijn om vanuit de bijstand voltijds werk op te nemen. Anders dan voor een alleenstaande wordt er extra steun gegeven aan een alleenstaande ouder met twee kinderen.

De verhouding tussen de minima voor werkenden en niet-werkenden bleef relatief ongewijzigd in de periode 2009-2017. De volgende figuren tonen de trends in het minimumloon, en het netto beschikbaar inkomen aan de bijstand en bij voltijdse tewerkstelling aan het minimumloon, in reële termen en ten opzichte van de armoedelijn voor een alleenstaande en voor een alleenstaande ouder met twee kinderen. De enige verandering in Frankrijk is een vrij lichte stijging van het netto minimum inkomen voor werkenden bij de vervanging van de rSa activité en de prime pour l'emploi door de prime d'activité in 2016. In België zien we dan weer het effect van de tax shift. In lijn met de analyses van Cantillon, Parolin, and Collado (2018) zien we dat de netto stijgingen uitsluitend op conto van extra overheidsingrijpen te schrijven zijn, terwijl de minimumlonen zelf vrij constant bleven (of zelfs daalden ten opzichte van de armoederisicolijn). Merk op dat ook de reële trends niet noodzakelijk volledig in kaart brengen wat prijsstijgingen hebben betekend voor de koopkracht van personen met een laag inkomen.¹

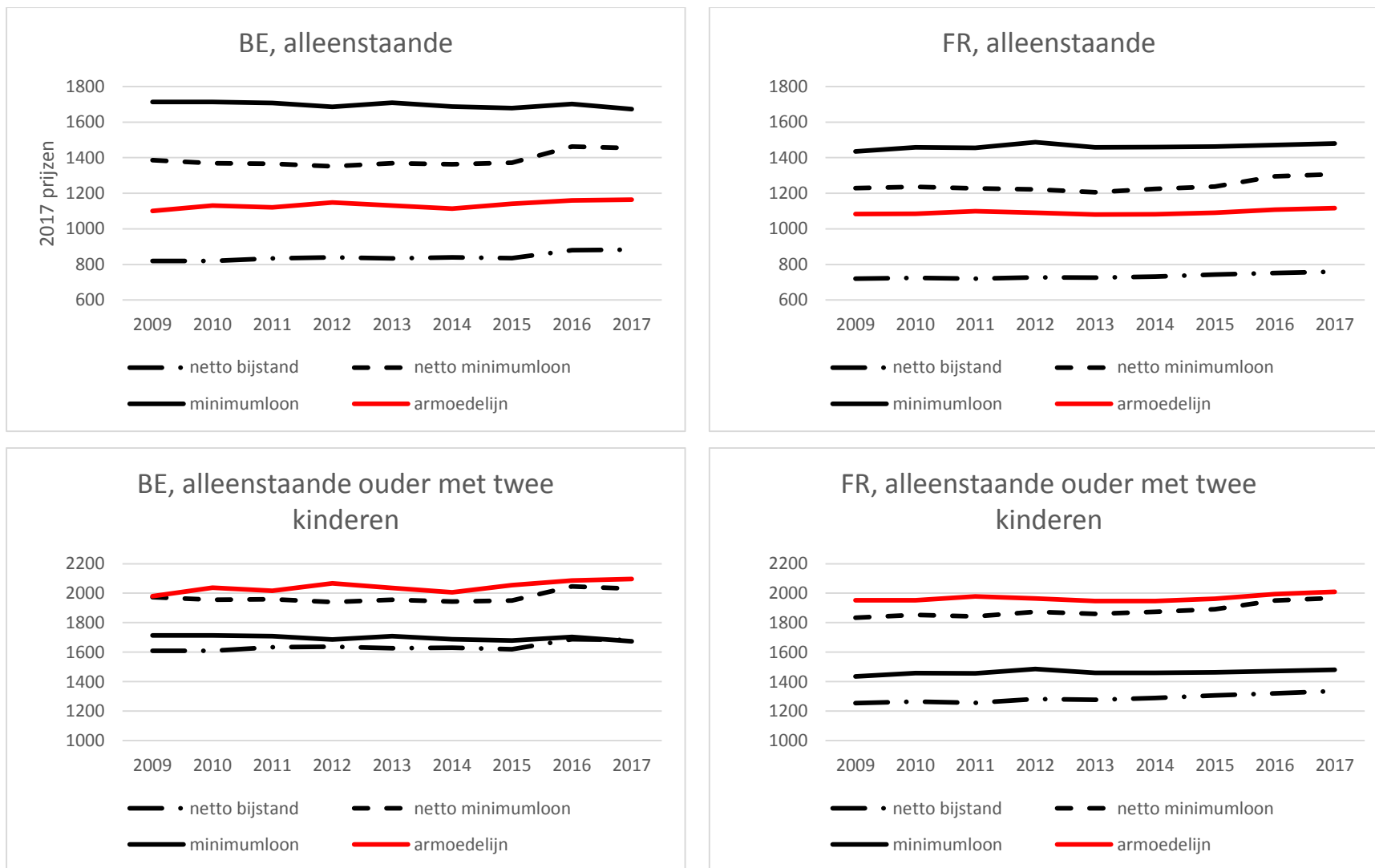
In reactie op de protesten van de gele hesjes heeft president Macron op maandag 10 december 2018 een aantal maatregelen aangekondigd. Deze maatregelen zijn niet opgenomen in de figuren in dit bericht. Voor de personen op actieve leeftijd – waarover onze analyse gaat – zijn de meest in het oog springende maatregelen het belastingvrij maken van de kerstpremie van 2018, het belastingvrij maken van overuren, en het verhogen van het netto-inkomen van mensen tewerkgesteld aan het minimumloon met 100 euro per maand vanaf 2019. Deze laatste verhoging komt voornamelijk tot stand door het versneld invoeren van voorziene verhogingen van de prime d'activité in 2019. Aanvankelijk zou de verhoging van de prime d'activité gespreid worden over 2019, 2020 en 2021. Een eerste verhoging van 20 euro vond reeds plaats in oktober 2018. Bovendien zal een indexering van het minimumloon plaatsvinden. De verhoging van de prime d'activité is niet enkel relevant voor personen die een minimumloon verdienen. In principe kunnen ook mensen die meer verdienen dan het minimumloon (tot

---

¹ We bespreken reeds de verschillende bestedingspatronen van verschillende inkomensgroepen, en de effecten daarvan op de ontwikkeling van hun koopkracht (Defeyt, 2019; Storms & Cherenti, 2013; Storms, Penne, Vandelannoote, & Van Thielen, 2015). We doen hier enkel uitspraken over de ontwikkeling van de minimum inkomens ten opzichte van de algemene prijsindex.

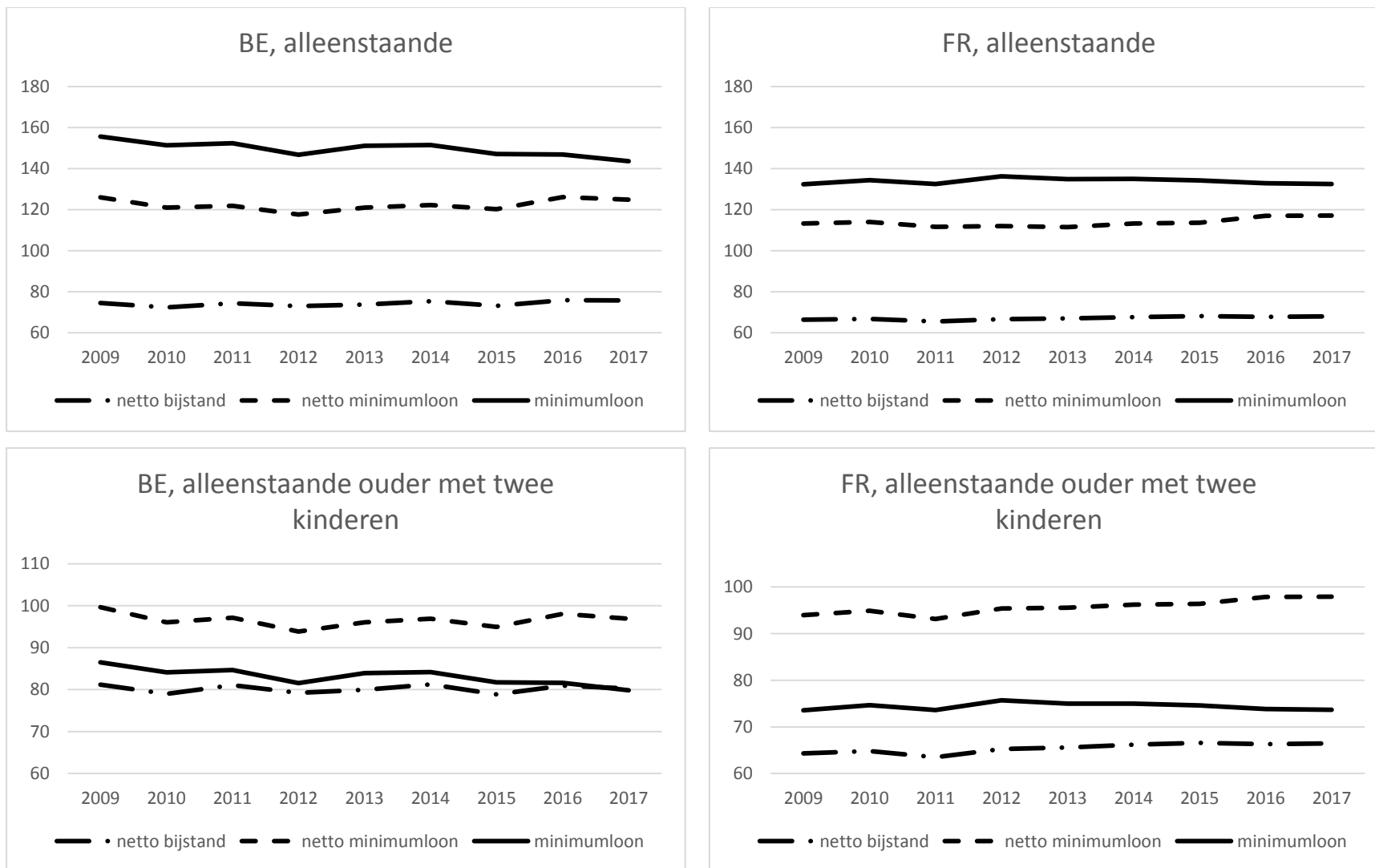
30% voor een alleenstaande, hogere percentages gelden voor personen met kinderen) in aanmerking komen, en mensen die deeltijds werken. Wel hangt de toekenning af van een inkomenstoets, waarbij de inkomens van iedereen in het huishouden mee worden opgenomen (Direction de l'information légale et administrative, 2019).

Figuur 4. Reële trends in minimum inkomensbescherming voor werkenden en niet-werkenden in België en Frankrijk, 2009 - 2017

Bron: MIPI-HHoT (zie Marchal et al., 2018), geharmoniseerde consumptieprijsindices gedownload van Eurostat (2019)

Figuur 5. Trends in minimum inkomensbescherming voor werkenden en niet-werkenden in België en Frankrijk, ten opzichte van de armoedelijn, 2009 - 2017

Bron: MIPI-HHoT (zie Marchal et al., 2018), armoedelijnen en geharmoniseerde consumptieprijsindices gedownload van Eurostat (2019)

Discussie: de verschillende stukken van de puzzel

In deze bijdrage toonden we het netto beschikbaar inkomen voor verschillende gezinstypes met slechts één broodwinner, die voltijds werkt aan een minimumloon in België en Frankrijk. Een vergelijking van dit netto beschikbaar inkomen met de respectievelijke armoederisicolijnen, tonen dat een minimumloon enkel voor een alleenstaande werknemer zonder gezinslast volstaat om te beschermen tegen het risico op armoede, en dit in beide landen. Ondanks aanvullende maatregelen volstaat een minimumloon niet wanneer meerdere personen in een gezin hiervan afhankelijk zijn. De hoogte van die aanvullende maatregelen is vrij gelijkaardig in België en Frankrijk. In Frankrijk verhogen de huursubsidie, de prime d'activité en het kindergeld, geholpen door een progressief belastingstelsel, het netto beschikbaar inkomen voor een alleenstaande met twee kinderen met 24 % van de armoedelijijn. In België zijn het voornamelijk het kindergeld en de werkbonus die voor een iets lagere aanvulling zorgen. Anders dan in Frankrijk zijn de Belgische steunmaatregelen vrij automatisch.

Ook wanneer we kijken naar de impact van beleidsveranderingen in het laatste decennium, zien we vrij gelijkaardige trends in België en Frankrijk. Maatregelen over de laatste jaren, zoals de invoering van de prime d'activité in Frankrijk en de tax shift in België hadden een (licht) positieve impact op het netto inkomen van werkenden tewerkgesteld aan een minimumloon, maar volstonden niet om gezinnen met slechts één minimumloon afdoende te beschermen tegen het risico op armoede. Desalniettemin blijft er, zeker voor alleenstaanden zonder kinderen, een relatief grote prikkel om te gaan werken over. Dit is met name het geval in Frankrijk, waar bijstandsuitkeringen (nog) lager liggen.

Deze beschrijving van de adequaatheid van de minima moet gelezen worden als extra context informatie bij de protesten van de gele hesjes. We tonen aan dat een voltijds minimumloon niet altijd volstaat om te beschermen tegen armoede, toch niet in specifieke gezinnen. Deze observatie geldt voor zowel België als Frankrijk, al zijn er een aantal verschillen. Het netto minimum inkomen voor werkende alleenstaanden ligt lager in Frankrijk dan in België, en de extra steun die grotere gezinnen in de richting van de armoederisicolijn duwt is vermoedelijk automatisch in België dan in Frankrijk.

Bovendien nemen we een aantal belangrijke elementen niet mee, wegens gebrek aan data of omdat ze elders reeds uitvoerig zijn besproken, al dan niet in de context van de (gepercipieerde koopkrachtvermindering van de) gele hesjes. Eerst en vooral kijken we niet naar de verschillen in uitgavenpatronen en vrij besteedbaar inkomen tussen verschillende inkomensdecielen, maar kijken we enkel naar het gegarandeerde netto inkomen aan het minimumloon, ten opzichte van de algemene

prijnsindex en ten opzichte van het mediane inkomen (in de vorm van de armoederisicolijn). Zoals duidelijk gemaakt in de studie gepubliceerd door Lelièvre en Rémila (2018) betekent een stijging van bepaalde kosten iets anders voor personen die na vaste kosten nog 180 euro overhouden, dan voor personen die een veelvoud van dat bedrag kunnen besteden. Bovendien wijst onderzoek erop dat het met name moeilijk te vermijden kosten zijn, die een groot aandeel innemen in het budget van lage inkomensgezinnen, die bovengemiddeld zijn gestegen de laatste jaren (Defeyt, 2018, 2019; Lelièvre & Rémila, 2018; Storms & Cherenti, 2013; Storms et al., 2015). In dit verband dient opgemerkt dat een recent rapport naar de toestand van de lagere middenklasse in België een stijging signaleert van het aantal personen op actieve leeftijd dat aangeeft moeite te hebben om rond te komen in de laatste decennia. Ook meer objectieve indicatoren, zoals zich een jaarlijkse vakantie kunnen permitteren, of het aankopen van een huis, laten een verslechtering optekenen (Robben, Van den Heede, & Van Lancker, 2018). Ook de FOD Sociale Zekerheid publiceerde recent indicatoren waaruit een verminderde doelmatigheid van de sociale uitkeringen voor personen op actieve leeftijd bleek (Federal Public Service Social Security, 2018).

Ten tweede stellen verschillende auteurs dat een groep personen geconfronteerd wordt met een grote onzekerheid, waarbij contracten van bepaalde duur afgewisseld worden met periodes van werkloosheid en activering, zonder dat dit ooit resulteert in een vaste job (Eichhorst, Marx, & Wehner, 2017; Kalleberg, 2009, 2018). Cijfers gepubliceerd op Eurostat, op basis van de Labour Force Survey, tonen inderdaad een lichte stijging van het percentage van de Franse werknemers die tewerkgesteld zijn met een tijdelijk contract, van 13.4% van de werknemers in 2003 naar 16.9% in 2018. In België lijkt deze stijging beperkter en vertrekt ze ook van een lager niveau: van 8.5% in 2003 tot 10.4% in 2018 (Eurostat, 2019). In die zin zijn onze analyses, die uitgaan van een voltijdse minimumloon job voor een volledig jaar, herschaald naar een maand, mogelijk een te positieve voorstelling van de realiteit, althans voor een bepaalde groep van mensen. Dit risico is des te meer reëel aangezien de kans op fouten en op non-take-up kan vergroten bij sterk fluctuerende inkomens.

Ten derde illustreren we hier de (in) adequaatheid van het netto-inkomen bij een voltijds minimumloon aan de hand van hypothetische gezinnen. Een notoire beperking van een dergelijke analyse is dat die enkel toont hoe het systeem dient te werken, niet hoe het exact werkt, en geen informatie geeft over de grootte van de groep mensen die gedekt wordt door een bepaalde bescherming. We keken hier naar het netto beschikbaar inkomen van fictieve personen die een minimumloon verdienen. Volgens cijfers van Eurostat en de OECD zijn zowel het percentage werknemers dat een minimumloon verdient, als het

percentage werknemers dat een laag loon verdient beduidend hoger in Frankrijk dan in België (Eurostat, 2018; OECD, 2019). Ofschoon onze cijfers ook voor België een onrustwekkende realiteit toont dat mensen die voltijds werken aan een minimumloon niet afdoende beschermd zijn tegen armoede, geldt deze observatie in Frankrijk voor een beduidend grotere groep.

Conclusie

Zonder een oorzakelijk verband te willen suggereren brengen we in dit bericht de inadequaatheid van de minima voor zowel de niet-werkenden als de werkenden in herinnering, naar aanleiding van de protesten van de gele hesjes. Zowel in België als in Frankrijk liggen de minima voor verschillende gezinstypes onder de armoederisicolijn, al zijn er een aantal verschillen. Het netto minimum inkomen voor werkende alleenstaanden ligt lager in Frankrijk dan in België, en de extra steun die grotere gezinnen in de richting van de armoederisicolijn duwt is vermoedelijk automatisch (en dus gemakkelijker toegankelijk) in België dan in Frankrijk.

Nochtans werden zowel in België als in Frankrijk wel degelijk maatregelen genomen om de bodembescherming te versterken. Ook al daalde in beide landen het bruto minimumloon ten opzichte van de armoedelij, het netto gezinsinkomen bleef constant of kende lichte stijgingen. In beide landen waren de inspanningen echter ontoereikend.

Samen met de uitdagingen rond koopkracht en onzekerheid die we in de discussie aanhaalden, bevestigen deze indicatoren de bekommernissen geuit door de gele hesjes-beweging. Ze duiden immers op structurele problemen waarmee alle rijke welvaartsstaten kampen: als gevolg van demografische veranderingen (de toename van het aantal eenoudergezinnen) en van veranderingen op de arbeidsmarkt (flexibilisering en druk op de lagere lonen) is het moeilijker geworden om te voorzien in adequate minimuminkomens (Cantillon & Buysse, 2016; Collado, Cantillon, Van den Bosch, Goedemé, & Vandelannoote, 2019). De inspanningen moeten overal worden opgedreven en dit is geen goedkope, noch een politiek makkelijke optie. In België moet men dan denken aan een uitbreiding van de werkbonus (Vandelannoote & Verbist, 2017, 2019), de kinderbijslag meer laten toekomen aan de lagere inkomens en de minima in de bijstand en de sociale zekerheid verhogen. Om dit mogelijk te maken is een grotere herverdeling noodzakelijk.

Referenties

- Cantillon, B., & Buysse, L. (2016). *De staat van de welvaartstaat [the state of the Welfare State]*. Leuven/Den Haag: Acco.
- Cantillon, B., Marchal, S., & Luigjes, C. (forthcoming). Towards Adequate Minimum Incomes: Which Role for Europe? In B. Cantillon, T. Goedemé, & J. Hills (Eds.), *Decent incomes for the poor? Improving policies in Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Cantillon, B., Parolin, Z., & Collado, D. (2018). *Rising inequalities and welfare generosity: structural constraints on the adequacy of minimum incomes in European and American welfare states* (CSB Working Paper 18/09). Antwerp: Herman Deleeck Centre for Social Policy
- Collado, D., Cantillon, B., Van den Bosch, K., Goedemé, T., & Vandelannoote, D. (2019). The end of cheap talk about poverty reduction : the cost of closing the poverty gap while maintaining work incentives. In B. Cantillon, T. Goedemé, & J. Hills (Eds.), *Decent incomes for all: improving policies in Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Defeyt, P. (2018). *Comment ont évolué les prix entre 1998 et 2018?* (Brève de l'IDD 19) Institut pour u développement durable
- Defeyt, P. (2019). *Il a vraiment augmenté le pouvoir d'achat? "Non, peut-être"*. Limelette: Institut pour un développement durable
- Direction de l'information légale et administrative. (2019). Prime d'activité: salarié our fonctionnaire. Retrieved from <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F2882>
- Eichhorst, W., Marx, P., & Wehner, C. (2017). Labor market reforms in Europe: towards more flexicure labor markets? . *Journal for labour market research*, 51(3), 1-17. doi:10.1186/s12651-017-0231-7
- Eurostat. (2018). Minimum wage statistics. Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Minimum_wage_statistics#Proportion_of_minimum_wage_earners
- Eurostat. (2019). *Database by themes*. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- Federal Public Service Social Security. (2018). *The evolution of the social situation and social protection in Belgium 2018* (Monitoring the social situation in Belgium and the progress towards the social objectives and the priorities of the national reform programme. Brussels: FPS Social Security/ DG BeSoc
- Fourquet, J., & Manternach, S. (2018). *Les "gilets jaunes": révélateur fluorescent des fractures françaises* (Publication Fondation Jean Jaurès Fondation Jean Jaurès
- France bleu. (2018, 29/11/2018). Les gilets jaunes publient une liste de revendications. *France bleu*. Retrieved from <https://www.francebleu.fr/infos/societe/document-la-liste-des-revendications-des-gilets-jaunes-1543486527>
- FranceSoir. (2018, 29/11/2018). Nouvelle liste de revendications d'une partie des gilets jaunes (document). *FranceSoir*. Retrieved from <http://www.francesoir.fr/politique-france/nouvelle-liste-de-revendications-d-une-partie-des-gilets-jaunes-document>
- Goedemé, T., Penne, T., Hufkens, T., Karakitsios, A., Bernát, A., Franziskus, A., . . . Storms, B. (forthcoming). What Does it Mean to Live on the Poverty Threshold? Lessons From Reference Budgets. In B. Cantillon, T. Goedemé, & J. Hills (Eds.), *Decent incomes for the poor? Improving policies in Europe* (pp. forthcoming). Oxford: Oxford University Press.
- Hufkens, T., Goedemé, T., Gasior, K., & Leventi, C. (2018). *The Hypothetical Household Tool (HHoT) in EUROMOD: a new instrument for comparative research on tax-benefit policies in Europe* (CSB Working Paper 18/19). Antwerpen: Herman Deleeck Centre for Social Policy
- Journal du dimanche. (2018, 1/12/2018). Des Gilets jaunes lancent un appel : "Nous voulons être les porte-parole d'une colère constructive". *Le journal du dimanche*. Retrieved from

- <https://www.lejdd.fr/Politique/exclusif-des-gilets-jaunes-lancent-un-appel-nous-voulons-etre-les-porte-parole-dune-colere-constructive-3811841>
- Kalleberg, A. L. (2009). Precarious work, insecure workers: employment relations in transition. 2008 Presidential address. *American Sociological Review*, 74(February), 1-22.
- Kalleberg, A. L. (2018). *Precarious lives: job insecurity and well-being in rich democracies*. Cambridge: Polity press.
- Le Monde. (2018, 16/11/2018). Gilets jaunes : « Il n'est pas surprenant que le mouvement ait pris dans les zones rurales ou les villes moyennes ». *Le Monde* Retrieved from https://www.lemonde.fr/societe/article/2018/11/16/gilets-jaunes-il-n-est-pas-surprenant-que-le-mouvement-ait-pris-dans-les-zones-rurales-ou-les-villes-moyennes_5384202_3224.html
- Lelièvre, M., & Rémila, N. (2018). *Dépenses pré-engagées: quel poids dans le budget des ménages?* (Les Dossiers de la Drees 25) Direction des études statistiques du ministère de la santé et des solidarités
- Marchal, S., Siöland, L., & Goedemé, T. (2018). *Methodological working paper: Using HHoT to generate institutional minimum income protection indicators* (CSB Working Paper 18/20). Antwerp: Centre for Social Policy Herman Deleeck
- Marx, I. (2018, 4/12/2018). De gele hesjes zijn de stoottroepen van een sterke middenklasse. *De standaard*. Retrieved from http://www.standaard.be/cnt/dmf20181203_04007060
- OECD. (2019). *Incidence of low pay*. Retrieved from: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=64193>
- Robben, L.-I., Van den Heede, A., & Van Lancker, W. (2018). *De lage middenklasse in België* (Studie op vraag van Denktank Minerva en Decenniumdoelen. Leuven: CESO
- Storms, B., & Cherenti, R. (2013). De aanpassingen van minimuminkomens aan de welvaart? Vaart iedereen even wel? In W. Lahaye, I. Pannecoucke, & J. Vranken (Eds.), *Armoede in België. Jaarboek 2013* (pp. 161-179). Leuven/Den Haag: Acco.
- Storms, B., Penne, T., Vandelannoote, D., & Van Thielen, L. (2015). Referentiebudgetten als benchmark voor het beoordelen van de doeltreffendheid van de minimuminkomensbescherming. Hoe evolueerden inkomens en noodzakelijke uitgaven in de periode 2008-2013? *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, 3e trimester 2015, 497-516.
- Vandelannoote, D., & Verbist, G. (2017). *The impact of in-work benefits on employment and poverty* (EUROMOD Working Paper Series 4/17). Essex: ISER
- Vandelannoote, D., & Verbist, G. (2019). The design of in-work benefits: how to boost employment and combat poverty in Belgium? In B. Cantillon, T. Goedemé, & J. Hills (Eds.), *Decent incomes for all: Improving policies in Europe*. Oxford: Oxford University Press.